

BIANCA BELLOVÁ

EŽE
RAS

Iš čekų kalbos vertė
Kristina Karvelytė

Sofoklis

Vilnius, 2020

Versta iš:
Bianca Bellová,
Jezero,
Brno, 2016

Knygos leidimą rėmė

The translation of this work was supported by a grant
from the Ministry of Culture of the Czech Republic

Leidinio bibliografinė informacija
pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno
Mažvydo bibliotekos Nacionalinės
bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN 978-609-444-332-9

Copyright © 2016 Bianca Bellová
© Kristina Karvelytė,
vertimas į lietuvių kalbą, 2020
© Zigmantas Butautis,
dizainas, 2020
© Leidykla „Sofoklis“, 2020

Skiriu žmonėms kelyje

I. Gemalas

Namis visas suprakaitavęs. Laikosi už putlios babos rankos. Ežero bangos viena po kitos daužosi į betoninę molą. Iš miesto paplūdimio čionai atsklinda riksmas, tikriausiai klyksmas. Veikiausiai bus sekmadienis, kadangi sėdi sau ant užkloto su baba ir seneliu. Čia yra dar kažkas, Namio atmintyje iškyla trys raudonos maudymosi kostiumėlio dėmės, trys bikinio trikampiai, o virš jų – tamsūs plaukai, sušukuoti tarytum arklio uodega, ir du tamsių šerių kuokštai pažastyse. Trys trikampiai lėtai juda saulėje, apsiverčia ir iš jų belieka vienas. Netoli kranto uodega tingiai pliaukšteli šamas.

– Ežeras atrodo dar labiau nusekęs, – ištaria baba ir garsiai pliaukšteli musei, nutūpusiai jai ant pilvo. Baba kramto skrudintas saulėgrąžas iš kioskelio prie paplūdimio, lukštus spjaudydama priešais save ant betono.

– Ką čia paistai? – nusijuokia senelis. – Moteriška logika – antras blogiausias dalykas pasauly po pagirių!

Senelis juokiasi, linguoja pirmyn atgal, rankos sudėtos ant šlaunų, vienoje tarp pirštų laiko purviną cigaretę be filtro.

Trys trikampiai ima termosą, pasilenkia prie Namio ir paduoda jam mėtų arbatos.

– Atsigerk, balandėli.

Pasirodo, ir trys trikampiai turi balsą. Jis maloniai gilus kaip senasis jų šulinys už namo. Namis geria, arbata gardi, pasaldinta medumi, lengvai nuslysta gerkle.

– Ateik, balandėli, – taikiai pasako senelis, – tegul niekas nemano, kad esi mižnius. Sulaukęs trejų pas mus turi mokėti plaukt kiekvienas berniukas.

Senelis perbraukia delnu apvalų pilvą. Sušnypščia vandenin nuspriegta nuorūka. Namis į vandenį nenori. Jis nori gulėti ant dekių, remtis į minkštą babos pilvą ir stebėti tris raudonus trikampius. Bando pakelti ranką, tačiau ši tingiai nukrenta atgal ant kelių.

– Bėk, Nami, – ragina jį baba. – Nupirksiu ledinuką.

Ledinukas prilipęs prie celofano, jo neįmanoma išvynioti. Namis jį gauna nedažnai, tik Taikos dieną ir kai atvažiuoja trikampiai. Ledinuko skonis kaip sudeginto cukraus ir pražydusių našlaičių. Namiui nelabai skanu, bet ledinuko ypatingumas verčia kiekvieną kartą juo džiaugtis ir daryti dėl ledinuko tai, ko iš jo norima.

Namis pamažu keliasi, bet, nespėjęs žengti nė žingsnio, pasijunta skrendąs oru.

– Nagi, plauk, erškete! – jam už nugaros sušunka senelis ir nusikvatoja. Trikampiai surinka, baba taip pat. Namis skaudžiai trenkiasi šonu, perskrodžia ežero paviršių ir neria į tamsų vandenį. Viršuje, savo sukeltų purslų debesyje, regi blykčiojant saulę. Jam atima amą, skauda plaučius. Grimziant gilyn vanduo darosi vis šaltesnis. Grimzta Namis suakmenėjęs, į šonus ištiestos jo rankos sklendžia šalia kūno.

Galvoja apie tai, kad netrukus išvys dugne gyvenančią ežero Dvasią. Vis labiau spaudžia plaučius, ausyse spengia. Instinktyviai įkvepia ir pradeda ryti vandenį. Akyse aptemsta. Paklaikęs mosikuoja rankomis ir kojomis, taip priartėdamas prie vandens paviršiaus. Aplinkui viskas juoda ir švyti.

– Kvailys tu senas, – sustaugia baba, kai Namis pagaliau įkvepia ir it paklaikęs ima kosėti purvinu vandeniu. – Senas ožy, tau negalima patikėti net skardinės su sliekais!

– Ir ko čia dabar? Juk sveikas, ar ne? Nematei, kaip pats išplaukė? – atremia senelis. Jo balsas vos vos dreba. – Tikras kovotojas!

– Ateik čia, balandėli, – iš po žemių pasako trys trikampiai ir priglaudžia jį prie savęs. Viena besidaužanti krūtinė prie kitos. Namis nurimsta ir liaujasi kosėjęs. Po trikampių yra įkaitusi bronzinė oda, ji kvepia. Trys trikampiai jį suspaudžia, bučiuoja į plaukus ir kažką kužda. Namis ramus, moters plaukai kutena jo veidą, ji pradeda dainuoti.

– Nedainuok jam, – rékia baba. Namis krūpteli, bet pasakui guli ramiai. Jis nejuda, apsimeta, kad yra miręs, kad jo čia apskritai nėra. Daina nutyla, tik su kiekvienu iškvėpimu girdėti garsas tarsi nuo varpo, į kurio šonus jau nebesidaužo šerdis, tarsi sklistų vibracija. Namiui norėtųsi šitaip būti amžinai. Paslapčiomis skersakiuoja į moters veidą, bet mato tik jos nosies galiuką ir išsišovusius skruostikaulius. Einant namo Namis nualpsta ir senelis turi nešti jį ant rankų.

Eina ne per aikštę su Valstybės vadovo statula ir grioviu, kurį rusai išrausė šiukšlėms, bet kitu keliu, už mikrorajono.

– Bet tu ir sunkus, vaikine, – murma senelis ir sustingsta, kai koja paslysta ir jam tik vargais negalais pavyksta išlaikyti pusiausvyrą. Namie Namis gauna ledinuką. Laižo jį greičiau iš pareigos ir žvilgčioja į tris trikampius, per tą laiką spėjusius pavirsti žaliai mėlyna gėlėta suknele. Liečia ją, kai tik gali, o ši, jam atsidėkodama, kvepia.

Vakare Namis pradeda kaip pašėlęs vemti. Jo skrandis nevalingai susitraukinėja ir iš Namio išbėga keli litrai purvino vandens, mėtų arbata ir blynų su avies sūriu gabaliukai. Žaliai mėlyna gėlėta suknelė glosto jo kaktą, vemiant prilaiko galvą, valo lūpas ir ramina. „Ša, balandėli, tuoj bus geriau,“ – kužda ji.

Rytą, kai Namis pabunda, žaliai mėlynos suknelės nebėra. Jis išgeria juodos rusiškos arbatos, o paskui ją išvemia.

Namis augo apsuptas žuvies kvapo ir kaip tik todėl jo niekuomet aiškiai neįjuto. Boroso miestelyje yra eršketų veisykla, prie pat jos – žuvies perdirbimo kombinatas. Jame dirbanti kaimynė Alea kartais ateina pasėdėti prieangyje, mainais į bulvių maišą atneša kibirą ikrų. Namis tada turi juos valgyti per pusryčius ir vakarienę, sėdėti prie kibiro ir kabinti šaukštą tol, kol pasidarys bloga.

– Suvalgei? – klausia baba, o Namis nudelbia akis ir spokso į grindis.

– Labai gerai, – porina baba, – ikrai yra pats sveikiausias dalykas pasaulyje. Iškart po ženšenio!

– Ir pasikrušimo, – juokiasi iš pakampės senelis, pirštu trindamas akies kamputį, tarp smiliaus ir išklypusio didžiojo piršto laiko cigaretę be filtro.

– Kaip tau, seneli, ne gėda! – priekaištauja jam baba, bet ir pati juokiasi. Kepa blynus ir tepa juos sviestu. – Valgai kaip ponas, – šypsosi, tiesdama juos Namiui. Namis mėgsta ikrus, bet jam atrodo, kad tai dar ne viskas. Tikisi, kad kažkas svarbesnio jo dar laukia ateityje, tačiau, būdamas ketverių metų, nemoka to pasakyti. Dantimis traiško juodus rutuliukus ir mechaniškai laupo šašą ant kelio.

Baba turi didžiulį gumbą ant uodegikaulio, plačius kaulėtus klubus ir minkštą pilvą, ant kurio Namis užmiega. Tvirta sausa ranka glosto jo plaukus ir seka pasakas apie ežero Dvasią ir Aukso ordos karius, miegančius Koloso uoloje ir laukiančius, kada jų pažadinti ateis didis karys.

– Ar tai būsiu aš? – klausia Namis.

– Tai būsi tu, vyruti, – šypsosi baba.

– O kaip juos surasiu?

– Tau padės apvaizda, balandėli, – pasako baba ir jis ramiai užmiega.

Šiandien Žvejbos diena, didžiausia metų šventė. Aikštėje aplink Valstybės vadovo statulą susirenka visas miestas, vaikai aprenkti sniego baltumo marškinėliais, berniukai ryši spalvotus kaklaraiščius, mergaitės kaspinus. Kioskininkas Akelis, kuris paprastai pardavinėja silkes ir saulėgrąžas, kioskelyje

turi cukrinės vatos ir skanių spurgų, persisunkusių pridegusiu aliejumi. Tai diena, kai joks žvejys neplaukia į ežerą, nes visi švenčia. Vienuoliktą valandą ryto mažai kas bepastovi ant kojų, nes privalo gausiai aukoti ežero Dvasiai.

Žuvų perdirbimo kombinato pirmininkas sako ilgą kalbą, jos metu pakaitomis stebėdamas ežerą ir dangų, šlovindamas progresą ir kolektyvizaciją. Vyras su šamano galvajuoste, apie kurį niekas nekalba, tarytum jo čia nė nebūtų, šoka aplink Valstybės vadovo statulą. Pirmoje eilėje stovi didmiesčio stiliumi apsirengę rusų inžinieriai ir jų žmonos: moterys su aukštakulniais, odinės rankinės permestos per ranką, plaukai aukštai sušukuoti, vietinės moterys apie jas kalba su panieka, retsykais nusispjaudamos. Vienas mažas rusų berniukas, nepaisant jo bukos išraiškos, tampa pasigėrėjimo objektu, mat per prakalbą važinėja po aikštę girgždančia minama mašinyte. Namis negali nuleisti nuo jo akių; laikosi už suprakaitavusios babos rankos, kojos sukryžiuotos, jau kuris laikas baisiai nori sysiu. Rankoje laiko žuvies formos vėliavėlę. Iš kito šono stovi, tiksliau, siūbuoja senelis, jo galva svyra, kartais pasigirsta garsus čeptelėjimas. Sugriaudi, nors gali būti, kad tai šūviai iš rusų kareivinių. Rusų inžinieriai ir jų žmonos pasipiktinę dairosi vieni į kitus ir kraipo galvas. Prakalbos jau seniai niekas nesiklauso, pusbalsiu šnekučiuojasi moterys, bet iš mandagumo niekas nepasišalina. Visi galvoja apie banketą, suruoštą žuvų perdirbimo kombinate: blynus su ikrais, silkę su majonezu, svogūnų pyragą, gervuogių vyną moterims ir galybę degtinės jų vyrams. Namis nesiliauja spoksojęs į žalią minamą mašinytę, kai

toji lyg tankas važiuoja per nelygumus ir duobes, bando nusukti žvilgsnį, bet nevalioja, mato mašinytę net užsi-merkęs. Iš pavydo sugniaužia vidurius.

– Gal jau einam, baba?

– Tuoj, palauk.

– Kiek laukti?

– Dar truputį.

Truputis penkiamečiui berniukui prilįgsta begalybei.

– Baba?

– Ko dabar?

Namis tyli.

– Tu apsimyžai.

Senelis atsibunda iš snaudulio ir atsargiai apsidairo.

– Vaikas apsimyžo, – sušnibžda baba ir kumšteli seneliui.

– Mulki, – užkriokia senelis.

Ant Namio šortų priekio atsiranda besiplečianti dėmė, šlapimo srovelė teka jo šlaunimis. Vėl sugriaudėja, šįkart su žaibu. Kombinato pirmininkui lieka keletas prakalbos puslapių, kuriuos iš jo rankų plėšia vėjas. Staiga nelauktai pratrūksta dangus, tarsi geldą būtų šliūkštelėjus baba. Nors moterų kuodai pradeda irti, jų veidais tekantys mėlyni makiažai virsta hidrologiniais žemėlapiais, o aukštakulniai slyščioja purvyne, kuris akimirksniu atsiranda aikštėje, žuvų kombinato pirmininkas nenustoja kalbėti. Valstybės vadovo statula tyliai tiesia ranką į dangų. Namis kaipmat permirksta kiaurai, iš jo raudonos vėliavėlės lieka tik pagaliukas, ranka srūva raudonos spalvos upeliai. Aikštė virsta arimu, žmonės iki kulکشnių klimpsta purvyne, pamesdami batus. Įstrigęs su minama

mašinyte purve verkia berniukas. Senelis atlošia galvą, lietaus lašai krenta ant jo veido. Aikštė nedidelėje nuokalnėje, todėl neilgai trukus berniukai išsiaiškina, kad purvyne galima kuo puikiausiai čiuožinėti. Akelis nesėkmingai bando sustabdyti savo prekystalį, kuris nesulaikomai šliaužia šlaitu žemyn.

–Apokalipsė, – sušvokščia pamažu blaivējantis senelis.

Ir toliau pila kaip iš kibiro, vanduo po truputį užlieja mimamos mašinytės vidų. Mikrofonas liaujasi veikti, tačiau pirmininkas nenustoja kalbėjęs. Visa tai būtų panašu į nebylų groteską, jei ne lietaus šniokštimas ir griaustinis, kuris vis sudunda taip arti, kad baba krūpteli, išgąstingai dairydamosi į ežerą. Ranka prilaikydamas galvajuostę, lėtai nueina šamanas. Tik tuomet hipnotizuojamai lėtai pajuda žmonių minia. Kombinato pirmininkas lėtai pakelia ranką su mikrofonu, vanduo teka jo švarko apykakle už marškinių. Vertinamai pažvelgia į dangų. Namis negali susivaldyti, jį apima nesulaikomas juoko protrūkis, kvatoja kaip išprotėjęs, baba išmeigia į jį akis, bet Namis juokiasi dar labiau, nesiliauja isteriškai kvatojęsis net tada, kai baba tempia jį už rankos namo.

Juoktis Namis baigia tik peržengęs namų slenkstį – baba jam pliaukšteli per šlapias šlaunis ir Namis galų gale nutyla, nors po to dar žagsi iki išnaktų.

Žuvų tais metais pasitaikė kaip niekad daug.

Kartais Namis prabunda anksti, pro langą į jo lovą šviečiant saulei. Taip būna per atostogas, nes kitu metu rytais jį